

T. C.

Ziraat Bankası

Tasarruf Hesapları  
1953 İKRAMİYELERİ YEKÜNÜ

1.00.000 Lira

15 Ev, 4 Traktör ve

DOLGUN PARA İKRAMİYELERİ

FAZLA TAFSİLÂT İÇİN 449 SUBE VE AJANSIMIZ EMBİNİZDEDİR.

Türkiye iş bankası

1953

Yılı İkramiye Plânının Son Çekilişi

30

ARALIK

BAHÇELİ 6 EV

esitli Pa.

82

# TÜRK FOLKLO ARAŞTIRMALAR

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK  
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Aralık 1953

İÇİNDEKİLER: .....

- Yine İklüg Hakkında . . . . . Mahmut R. GAZİMİ  
Kitaplar Arasında: "Seyranı" . . . . . Hikmet DİZDAROĞ  
Naldöken Tahtacı Alevi Âdetleri (I) . . . . . Raza YETİŞ  
Folklor ve Millî Eğitim . . . . . Sadı Yaver ATAN  
Bu Ad Nereden Kalmış: Högmerim . . . . . Ahmet PETE  
Kızılbaş Şiirlerinde Suat, Cevap - Şatah . . . . . Ahmet Talât O  
Karadeniz Kıyılarında Yağmur Duası Oyunu: Kuçkucura İ. Z. EYL  
Bir Zile Masalı: El Bilmez Marifet Hikâyesi . . . . . C. ÖZTİ  
Türk Halkbilgisi (Folklor) Deraeği Kongresi . . . . . T. F

Sayı: 53

Kuruş

MİLLİ  
A

83

İSLERİNİ İDARE EDEN

11-01-2012  
Fevziye ELVEREN / Tek sayı 53  
21057926 THB II / derginin genceli

## Okuyucularımıza

Dergimizin birinci ve ikinci ciltleri 750 şer kuruştan satışı çıkarılmıştır.

Arzu edenlere 15 lira mukabilinde tediye gönderilir. Ayrıca cilt kapaklarımız da hazırlanmıştır. Cilt kapaklarımız 2 liradır.

Dergimizin bütün sayıları idarehanemizde mevcuttur. Pul ve havale mukabilinde arzu olunan adreslere gönderilir.

Adres: Yeşildirek, Sultanmektebi Sok. No. 17 İstanbul

### DERGİMİZİN SATIŞ YERLERİ:

Ankara'da: Berkalp Kitabevi ile Ulus meydanında Koç Ticarethanesi önündeki gazeteler bayii Yakup Karabaş.

İzmir'de: Tilkilikte Cerrahoğlu Kitabevi.

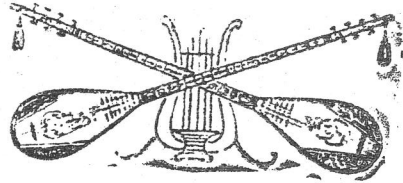
Konya'da: Yeni Kitabevi.

İstanbul'da: Beyoğlunda Saray, Köprüde Kemal, Babıalide İkbal ve İrfan, Beyazıtta Tıbbiye karşısında Faik Akgün Kitabevleri, Çarşıkapıda Azak sinemasına dönülecek köşedeki ve Cağaloğlu fırını yanındaki tütüncü ile eski Eminönü halkevi karşısındaki bayi Niyazi Eryılmaz.

## Şemsi Yastıman Sazevi

Beşiktaş

Çırağan C.



No. 34

İstanbul

Bilimum alaturka sazlar tamir edilir. En düzenli, tam sesi ve süslü divan sazı, bağlama ve ouralar yapılır, tamir edilir. Arzu edenlere bağlama dersi verilir. Taşraya saz gönderilir.

Kıbrıs tavukluk aboneli 300, altı bulamaçlık aboneli 150 kurustur. Köylüleri dışı semelik abone — Biz tavukluk kümesi saat dışarıya yapacağız sel.

Tilki de güvencinden (sevincinden): — Size bir cevap veremeyeceğim demiş.

## TÜRK FOLKLOP ARAŞTIRMALAR

ntisi yapıyoruz. Adres derecesine düşmüş. birilmiş ve kurtulmuş. Basıyup iş yapmayacağı.

ŞEVLÜK: Happe - tane. Rastgelmiş - raslamış. Eyleyse - öyle ise. Beylece - Böylece. Cezilmiş - çözülmüş.

# TÜRK FOLKLOP ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Aralık 1953

### İÇİNDEKİLER:

- Yine İkig Hakkında . . . . . Mahmut R. GAZİMİHAL  
Kitaplar Arasında: "Soyranı" . . . . . Hikmet DİZDAROĞLU  
Naldöken Tahtacı Alevi Âdetleri (I) . . . . . Raza YETİŞEN  
Folklor ve Millî Eğitim . . . . . Sadı Yaver ATAMAN  
Bu Ad Nereden Kalmış: Hışmerim . . . . . Ahmet PETEKÇİ  
Kızılbaş Şiirlerinde Soru, Cevap - Şatıh . . . . . Ahmet Talât ONAY  
Karadeniz Kıyılarında Yağmur Duası Oyunu: Kuçkucura İ. Z. Eyüboğtu  
Bir Zile Masalı: El Bilmez Marifet Hikâyesi . . . . . C. ÖZTELLİ  
Türk Halkbilgisi (Folklor) Derneği Kongresi . . . . . T. F. A.

Sayı: 53

Kuruş: 25

MILLÎ arın folklor durumu bakın A übalâgalı değildi; çünkü, Karan-

# TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

KURULUŞU: AGUSTOS 1949  
AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR. HALKBİLGİSİ DERGİSİ  
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MESCUL MÜDÜRÜ: İHSAN HİNÇER

No. 53

ARALIK 1953

YIL: 5; CİLT: 3

## Yine "İklîğ,, Hakkında

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHAL

Geçen yazımın başlığını «İklîk» koymuştum; bugün «İklîğ» yazıyorum. Çünkü kelimenin matluba uygun aslı imlâsı budur: «İklî», yâni «ık'ı olan» demektir. Şu halde ık kelimenin mânâsı nedir? — İk, ök'un lehçelerden birindeki söylenişidir. Ok kelimesine «ak» diyen yerler bile varmış (Kırgız sözlüğüne bakınız): Altaycada «ak tartmak» keman çalmak demektir. Kâşgarlı Mahmud'un divanında gerçî bir «okluk» kelimesi varsa da okların konulduğu kılıfın adı olup, bahsi geçen sazla herhangi bir ilişiği yoktur. Kâşgarlı «İklîğ» dan bahis açsaydı konumuzu ancak aydınlatabilirdi.

Avrupanın «İklîğ» hakkındaki bilgisi ilk merhalede bir iki seyyah ve lûgatçı'nın mühim notlarına münhasır kaldı. Müzikologlar o notlardan pek geç haberdar oldular. Mukayeseli bir incelemeye tâbi tutulmaları geciktirdiği gibi, kelimenin aslında «yay'ı saz» mânâsına geldiğini de en son merhalede ancak anlayabildiler: XVII. Asırdan Min'ski'nin lûgatçe notları el yazması halindeydi; İğligh adının karşısına «lyra, fides» lâtincelerini koymuştu. Geçen asır başlarında Fransız bilgini Villoteau türkçede çalparaya İklîğ denildiğini tesadüfen öğrenerek bu bilgiyi Mısır sazları arasında hatırlatmıştı (1825). Almanyalı muzikoloğ C. Cacho bu son bilgiye dayanarak çalpa-

radan Egligh imlâsile bahsetti (1913). Yaylı saz olarak İklîğdan İğil im âsile (yâni bozuk bir yazılışla) eski bir Türkistan seyahatnamesinde bahis geçmiştir; iki kırıklı bir saz olduğu yazılmıştır: Buna bakılarak kelimenin aslı «İkili» (yâni iki kırıklı) olabileceği sanılmasın. İğil ve İkele'den maksadın doğrudan doğruya «İklîğ» olduğu muhakkaktır. Fransız bilgini Albert Soubies yarım asır evvel «İkele» hakkında şöyle demişti: «İkele, yayla çalınan bir âlettir; Siberya ve Mogalistanın münteha hudutlarında kullanılıyor.» (1). Bu bilgi Lavignac musiki ansiklopedisinin iki ayrı monografyasına aynen geçti (2). Ansiklopedideki «Türk musikisi» monografisini yazan Rauf Yekta merhum Ahmetoğlu Şükri- lah'ın XIV. asır Türkiye İklîğ na ait tarifini Avrupalılara kısaca haber vermişti (Paris 1922, c. II, s. 3012); kelimenin imlâsını «İklîğ» okunabilecek surette iktibas ve arzetmişti. — Hemen ilâve edeyim ki, Batı alfabe ve matbaalarında noktasız «İ» harfi bu unmadığı için, bahsi geçen kelimelerde onlar daima «İ» (3) veya «e» başlangıcı kullanmışlardır.

Yirmi yıl önce yurdumuzda çıkan bir yazıda şöyle denilmişti: «Orta Anadolu'da köylüler saz şairlerine İhlîğ diyorlar.» (4) Bu ifade o yılların folklor durumu bakımından herhalde mübâlagalı değildi; çünkü, Karade-

sa...  
Türk...  
— S...  
demis.

niz tarafından Giresun'da bir **İkhkçı köyü** vardır. Ege'den Manisa'nın Demirci ilçesinde bir **İkhkçı köyü** daha mevcuttur (5). Güney Anadolu'ya gelince: Eğirdir ilçesinin Anamaş yaylasında her yaz yaylayan halkın ikhık çaldıkları haber verilmiş, fakat sazın şekli henüz yerli yerinde tesbit olunamamıştır. Doğudan üç beş köydeki varlığını geçen yazımda bildirmiştim... Aletin Anadolu'daki şümlü işte bu kuvveteydi. Eski Rumeli'deki hayatiyetine gelince: Kaygusuz Abdal'ın şu mısraları geçen asırlar adına oralarını da aynı yaygın-lığın çerçevesi içine aldırıyor:

Yüz bin yiğit yanınca güzrün çekip yürüsün  
Yangulansın dağ ü taş tabilbâz âvâzile  
Zil ü zurna borular hazretinde çalınsın  
Müddîler ânı görsün ol çıkası göz ile  
Otuz kuluz, kırk çeşte, elli ikhığı rebab  
Hûb çalınsun odada iki telli saz ile  
Kunca sözü söyledik bize bâki kalır yok  
Kaygısuz nazar eyle bir güler yüz ile (6)

XVII. asır başlarında **İkhık** adı böylece şümlülüğü katiyetle muhafaza etmekteydi. Bunun diğer delilleri de vardır; Meselâ «rebab» karşılığı olarak **ikhık** kelimesine yer veren **Cami-ül Fars** tercümesi aynı asırdandı. Aynı yıllardan olan **Genc-i Leal**'de rebab karşılığı olarak şöyle denilmiştir: «İkhıkdürür, şeştar dahi: ud.» (1631). Bu son tarife göre, Rebab, Şeştar ve Ud gibi çeşitli telli sazlarla hep **ikhık** denilir olmuştur demektir. Herhalde kelimenin kulakta ılgıt ılgıt bir tesiri bulunması bu mânâ dağınıklığına âmil olmuştu. Arapça ve farsça saz adlarının bu mânâ dağınıklığına sebebiyet verdiği düşünülebilir: Kelimeler önce mânâca dağınıyor, sonra da büsbütün kullanılmaz oluyorlardı denilebilir (?).

Evlıya Çelebi'nin **ikhık** adına hiç itibar göstermiyerek yerine farsça «kemençe» yi kullanması aynı sebebin bir neticesi olmuştu; bu mânâda «rebab» kelimesini yalnız bir kere kullanmıştır. Birinci cildin 624 üncü sayfasında saz esnafının toplu bir listesini verirken yalnız «kâr-i kemençeciyan» dan bahseder. Tarif metinlerinde **kemençeci** ve **kemâni** etiketlerini hep «ikhıkçı» mânâsında olarak kullanır. (XVII. asırda henüz yekpare gövdeli tahta kemençeler İstanbul'da revaçta değildi; idhâl sonraki asırda başladı).

Kısaca: Halk dilinde **ikhık**, bilgilerin dilinde ise **kemençe** (nâdiren **rebab**) aynı bir sazın adlarıydı; üç ayrı yaylı saz bahis mevzuu değildi. Evliya'nın muasırı olan **Mininski** hep aynı âlete **Kâmança**, **Kâmâna** ve **Ighıh** adlarını vermişti; rebab adını hiç kullanmamıştı... XVIII. asırda tahta kemanlar idhâl olunca **keman** adı bu yenilere verilerek, eski tip yaylı saza ister istemez bilhassa «rebab» denilir oldu. Fakat rebab adının ömrü halk dilinde bu sefer de uzun sürmemiştir. Rebab adını bilhassa Anadolu hiç benimsemi: Halk ağzında «rebab» denilmesi zarurî idi ki, öylesi de tutunmadı.

Avrupada yakın zamanlarda «Evlıya Çelebi'nin **ikhık** isimli bir âletten söz açmış olduğuna» dair bir tahmin negredilmiştir. Meselenin esası şudur: Seyyahımız birinci cildi sonunda sazlardan bahsederken yaylı, mızraplı ve vurma âletleri gruplara ayırarak sıralamıştır. Mızraplılar arasında bir de **ufalak** (—**ufarak**) adlı bağlamacıtan bahsetmişti. Arapça adıyla **cura** (— **cur'a**) denilene gelen sazın kastedildiği tariften açıkça anlaşılmaktadır: «**Sazendeğân-ı ufalak**. — Neferrât 100. Mısır'da Mansur Residî'nin icadettiği bu saz Arabistanda ve Türkistanda çoksa da, Rumelinde yoktur. Murat Han alay için celbetmiştir. Ufalak hemen kemençe gibi üç kılı küçük bir sazdır. Perdesi gayet tiz olduğundan değme hanedeler ana peyrev olamaz.» diyor. (C. I, s. 640). Onu, yalnız hacim ve kil sayısı bakımından kemençe ile ölçüştürmekle beraber, yaylı saz bahsinde anmıyor. Aletin İstanbul'a gelip halk ağzından «ufalak» sıfatını kazanması revaçtan düşmesi bir olmuştur: **Ufalak** sıfatı **cur'a** adının mânâca aynı gibidir. (Cura sazi Güney - Batı Anadolu'da günümüze kadar utunabilmiştir). Seyahatnamenin muhtelif nüshalarında **ufalak** adı mükerreleriyle ve ekseriyetle «fe» harfli olduğu halde, harfin noktası iki seferlik «kaf» noktaları gibi çekilmiştir: Yâni, kelimenin **ikhık** okunmak istenmesinin mucip sehiv meydana gelmiştir. İngiliz bilgini Dr. Farmer onu ilk ve son olarak **ikhık** okumuştur (7). — Neticede, bir ara **ufalak** denilmiş olan curanın yaylı **ikhık** ile hiçbir münasebeti yoktu.

Müsteşrikler XVIII. asır başlarına kadar Anadolu'da iki üç çeşit yaylı saz kullanıldığını, **ikhık**, **kemençe** ve **rebab** adlarının bu çe-

## ARAŞTIRMALARI

Bu yazılarım iddiasızdır; konuları üzerinde bir miktar daha çalışılmıya değer.

- (1) A. Soubies, *Histoire de la musique en Russie* (Paris 1898, p. 16—17).
- (2) İkinci ciltteki monografi, ve ayrıca: C. Bourdeau, *Le chant religieux de l'Eglise Orthodoxe Russe* (1929, p. 2356).
- (3) Anadolu'da **İğ**, **İgele** ve **İğilik** kelimelerinin bazı bölgelerde hâlâ «kağıngılingi» mânâsına geldiğini bir benzerlik olarak hatırlatılm ve kağıngıngırlarının sürekli âhengini düşünelim! (Bak: *Ana Dilden Derlemeler*).
- (4) Gazali, *Halk şairleri ve sazları* (Balıkesir, «Kaynak» dergisi, sayı II, 19 Mart 1933.)
- (5) Bu köylere neden dolayı **İkhıkçı** adı verildiği araştırılmaya değer.
- (6) Muhtar Yahya Dağlı, *Bektâşi tomar ve nefesleri* (İstanbul 1935, s. 17). Beğinci mısradaki **ikhık** kelimesini müstensih yanlış olmuş ve şu düşüncüyü ilâve etmiştir: «Yazdığı nüshada **ekildi** tarzında yazılmıştır. Bunun **elli** telli ve daha doğrusu **kil** telli **rebab** olması kuvvetle muhtemeldir. Anadolu'da evvelce mevcut sazlarda **kil** telli **rebab** mevcut bulunuyordu.» diyor. Anadolu'daki sazlara **elli** telleri başlangıçta gerçi kıldandı ama, **Ekildi** okunusunun yanlışlığı da bir hakikat-ti. Bu yanlış okunuş evvelce beni şaşırtmıştı. **İkhık** rebab bilindikten sonra, yazmada (k) harfinin (t) gibi müphem yazılmasından dolayı yanlış okunduğu kendiliğinden anlaşılır. Bay Dağlı'nın araya kattığı (l) harfi ise esre tahmininden ileri gelmiştir. Kelimenin **Elif**, **Kaf**, **Lâm**, **Kaf**, **Ye** harflerini bu yeni bilgimize göre sıralarsak «**ikhık**» nispeti kastedildiği anlaşılır. Kelimenin doğru okunuşu işte budur.
- (7) H. G. Farmer, *Türksh Instruments of Music in the Seventeenth Century Glasgow* 1937, s. 44—45).

TÜRK DİLİ, TÜRK DÜŞÜN-  
CESİ, TÜRK SANATI, İSTAN-  
BUL, HİSAR, KÖY POSTASI ve  
DEVİRİM GENÇLİĞİ dergilerini  
okuyunuz.

## "Seyranî",

Yazan: Hikmet DİZDAROĞLU  
Muğla Ortaokulu Müdürü

Didaktik ve ahlâki mahiyetteki şiirlerle temayüz eden, Bektaşî zevkine yabancı olmayan, derbeder bir ömür sürerek hayat macerasını tamamlayan Evrek'li (Devell'i) Seyranî, âşık edebiyatımızın ünlü simalarından biridir.

Tecelliden böyle imiş nasıblım

Kısb ü kârım oldu derd ü gam benim  
diye talihten şikâyet eden, ve:

Eyyub'ün derdi dert midir

Ben ondan besbeter çıktım

beyti ile eza ve mihnet dolu hayatının muhasebesini yapan Seyranî, ne yazık ki, üne ve değerine yarışı ölçüde inceleme süzgecinden geçmemiş, şahsiyeti ve sanatı yeteri kadar belirgin hale konmamıştır. Sânihât-ı Seyranî'nin hayırsever müellifi çıkmasaydı, bu, gerçek değer sahibi şair, belki de sadece birkaç şiiri ile tannacak, kitabın yayımından bugüne kadar uzanan zaman fasılası, eserlerinde birçoğunu nisyan çukuruna atacaktı.

Seyranî'nin hayat macerası kaç yıl sürdü? Bilene aşkolsun. Kaynaklarda değişik rivayetler var. Evet, rivayet. Öne sürülen rakamların hangi müsbet belgeye dayandığı meçhul. Böyle olunca herkes dilediğini söylemekte serbest.. En çok tekrarlanan 1807—1866 tarihleri bile «ihticaca salih değil!» İşte bakınız, bir şiirinde (S. 94—95, No. 7) altmış beş yaşında sağ olduğunu kendisi söylüyor. O halde, Seyranî'yi elli dokuz veya altmışında toprağa gömmek, biraz aceleye getirilmiş gibi görünüyor. Daha ilk adımda, meçhulün eşiğindeyiz.

Şiirlerinin sayısı nedir, bu derbeder şair kaç eserin yaratıcısıdır? Bunu da bilmemiz imkân yok. Fakat onunla söyleyebiliriz ki, kendisi gibi bir şair olan Haşim Nezihi Okay, şiirlerinin çoğunu toplamıştır (1). Haşim Nezihi, eserle, ilgililere bol malzeme vererek inceleme imkânını kolaylaştırmış oluyor.

Fakat biz, Cahit Öztelli'nin dileğine katarak, malzemeyi toplayanın aynı zamanda inceleyici olmasını çok isterdik. Çünkü, Seyranî'nin memleketinde yıllarca kalan ve şiirlerini mahallinde tesbit eden şair, Seyranî'nin

havasına girmek, sanatını ve şahsiyetini incelemek fırsatına sahipti. O fırsatı bir daha yakalamak güç!

Sayın meslektaşım da kabul eder ki, belli kaynaklarda geliş güzel söylenmiş ve şairin sanatına nüfuz etmekten çok uzak bir kaç satırı aktarmakla eserine fazla bir sev katmış olmuyor. Onlar, rahmetli M. Ş. E.'nin enfes bir hikâyesinde karikatürize ettiği gibi, herkes için söylenmesi mutad klişe lâflardır. Seyranî, şüphesiz, bu sözlerin çok ötesinde ve üstündedir. Böylece eserin bütün değeri, malzeme zenginliği noktasında toplanmış bulunuyor.

Şiirlerin numaraları dikkate alınarak söylenirse, kitapta 278 manzume var. Vezinlerine göre iki ayrı bölümde verilen bu parçalar-dan bazıları bir kitadan (S. 213, N. 10) ibaret olduğu gibi, son kitabı bulunmayan (S. 78—79, No. 22; S. 84, No. 3) manzumelere de rastlanıyor.

Manzumelerin 220 si hece, 58 i de aruz veznilidir. Hece vezni ile olanlardan 189 u koma, 28 i semai, üçü de destandır. (S. 167—168, No. 38; S. 168—169, No. 39; S. 173—175, No. 46).

Kitabı bastıran yayınevini, yazarlarına tertip ve tasnif hakkı tanımadığı anlaşılıyor. Zira, gerek Seyranî'de, gerek ondan sonra aynı yayınevi tarafından çıkarılan diğer kitaplarda, manzumelerin, kafiye değişikliğe numara değiştirdiğine şahit oluyoruz. Bu durum, kitapta kaç şiir bulunduğunu tahkikte güçlük doğuruyor, birer birer saymak gerekiyor. Kitapta bir fihrist bile yok. Bu usulün yazarları ayrı olan eserlerde uygulanması, sorumluluğun yazarlara değil, yayınevine ait olduğunu isbat ediyor.

Bu gibi yayımlarda, kafiye sırasile birlikte, manzumelerin türleri de dikkate alınır; manzumeler, türleri içinde sıraya konur. Yayınevi, bilimsel karakter taşıyan bu sınıflamayı bir tarafa atması; koşma, semai, destan. Ne varsa, hepsini bir araya toplayarak garip bir «manzum kaos» a meydana getirmiştir. Kralın hakkını krala, Sezar'ın hakkını Se-

## Naldökende Alevî Adetleri

VE İZMİR HAVALİSİ ALEVİ KÖYLERİ

— I —

Yazan: Rıza YETİŞEN

Folklor'un konusu asrımızda o kadar dal budak salmıştır ki, arayıcının faaliyeti birkaç bahis üzerinde derinleşebilirse ilim bundan ancak bir fayda görebilir. Bu düşünceyledir ki, Alevîliğin bir tek bölümünü âdet ve mekân şartları içinde incelemeyi faydalı buldum; müşahedelerime ve yaşlıların hâtıralarına dayanarak en mevsuk yoldan yürümeyi tercih ettim.

Tarihe karışmış durumdaki eski Anadolu tarikatları hakkında şimdiye kadar birçok yayımlar yapılmıştır. Fakat üzerinde en az durulan tarikat Tahtacılar bölümü olmuştur. Bu itibarla mütevazı yazımız kültür tarihimize zin herhalde geniş bir boşluğu doldurmuş sayılabilecektir.

Tahtacıların millî gelenek ve göreneklerini asırlar boyunca büyük bir kıskançlıkla ve

türlü baskılara rağmen zamanımıza kadar koruyabilmiş olmaları dikkate şayandır. Yalnız ve yalnız türkçe okuyup yazmışlar, Hayırlı (dua) ve nefeslerini türçe söylemişler, dalma saf bir Türk lehçesiyle konuşmuşlardır.

Cumhuriyet çağındaki «Tarikatların ilgası» kararına ve daha bir çok inkılaplara kolaylıkla uymuşlardır. Zira kadınlı erkekli iş hayatları, kaç göç olmayışı, açık giyimleri (tesettürsüz) inkılâbın icaplarına zaten uygundu. Sonra da, her toplulukta aynı eşitlikle tatbik edilen sosyal hak ve şartlara kavuşmuş oluyordular. Asırlardanberi ikiliğe yer veren rejimden çektikleri bundan böyle yok olmuş, sürüp gelen karşılıklı hal âretlerin (Sünnî - Alevî kavgaları) yürek üzüntüsünden kurtulup aydınlığa çıkmış bulunuyorlardı. Şayanı dikkattir ki, asırlar boyunca fevka-

zar'a olduğu kadar, yazarın hakkını da kendisine vermek gerektiğini bu yayınevine hatırlatmak yerinde olmaz mı?

Seyranî'nin yayımlanmış şiirlerinden hepsinin esere girmediği anlaşılıyor. Meselâ meşhur «geçti» redifli koşma (Yusuf Ziya, Seyranî, S. 39 ve diğer antolojiler) ile, «sıgmaz» (Murat Uraz, Âşık Seyranî, S. 30) ve «kaldı» (R. B. K., Âşık Seyranî, S. 32) redifli koşmalar bunlar arasındadır.

Bazı kafiye hatâları da olmuştur. 95 inci sayılı 8 numaralı koşmanın son kıtasında «mur» kelimesi unutulduğundan hem vezin, hem kafiye bozulmuştur. 214 üncü sayfada bulunan semainin üçüncü kıtasında da kafiye birliği yoktur. 271—272 nci sayfada kayıtlı aruzlu manzumenin kafiyeleleri üç ayrı şekildedir. Kafiyesi (i) harfli manzumeler arasında gösterilen bir koşma (S. 78, No. 22), (K) harfli manzumeler arasına; 228 inci sayfada ki «ver» redifli parçanın da (R) kafiyeleli manzumeler bölümüne alınması gerekir.

Vezin aksaklıkları da olmuştur; hatâlı mısralarda ya bir hece fazla veya noksandır. Bunların bir tablosunu vermek, makalenin

hacmini arttıracığından vazgeçiyoruz. Esasen bunları, temenni ettiğimiz ikinci baskıda düzeltilmesi için kaydediyoruz. Muhakkaktır ki, vezin ve kafiye atlamalarının derleyici ile ilgisi pek azdır.

Değerli meslektaşım Haşim Nezihi Okay, Seyranî'si ile onu türlü yönlerden inceleyeceklerine —tekrar edelim ki bu inceleyicinin kendisi olmasını isterdik— bol malzeme ve zengin bir kaynak sunuyor. Dikkatli bir göz, mısralar arasından, şairimizin hayatına ve sanatına ışık tutacak bilgiler çıkarabilir. Seyranî, böyle bir araştırmaya degecek vasıfta bir şairdir. Şiirlerinin teker teker gözden geçirilmesi, edebî şahsiyetini aydınlatıcı sonuçlar verebilir. Mevcut şiirleri, böyle bir araştırmaya temel ve kaynak olacak sayıdadır.

Haşim Nezihi Okay, bu bakımdan, çok hayırlı bir hizmet görmüştür. Eserini aydın her okuyucuya sağlık verilir.

(1) Haşim Nezihi Okay, Devell'i (Evrek'li) Seyranî; Hayatı ve Şiirleri Maarif Kitabevi, İstanbul, 1953, 256 sayfa.

İade bir kiskanıklıkla sakladıkları âdet ve ananelerini büyük bir uysallıklı bir hamlede bırakmışlar, yepyeni bir çağa girmişlerdir.

Eski zamanın menfi propağandaları yüzünden A'evi tarikatların her söz açılıştaki avamın aklına gelen ilk kötü zan «mum söndü» oluyordu. İlk bakışta doğru gibi görünen bu koğulamalar, bilhassa Tahtacı aşireti için tamamen yersizdir. O düşünceleri doğuran sebep belki âyinlerin gizli yapılmasıydı. Halbuki törenleri son derecede nezih ve millî görünelere uygun özellikeydi. Eski yüzyıllarda tamamiyle açık yapıldığı muhakkak bulunan âyinlerin, sonraları (ve bilhassa Yavuz Sultan Selim zamanından itibaren) defaatle takibata uğramalarından ötürü gizli yapılmaya başladığı kuvvetle söylenebilir.

Âyin şenliklerinde küçüklük için henüz yakışık almıyan açık saçık şakalar ve temsilî gösteriler yapıldığından, çocuklar, evlenmemiş gençler ve hattâ yeni evliler kat'iyen törenlere alınmazlardı ki, bu kadari bir terbiye ve nezahate karşı ne kadar hassas davranmış olduğunu göstermeye yeter.

Tarih bakımından da, bu Oğuz asıllı Türklerin Hz. Ali'ye karşı bağlılık göstermelerinin başlıca ruhi sebebi, O'nun mertlik, dürüstlük ve yiğitliğini kendi ezeli has'elerine uygun bulmuş olmalarıydı. Ali'nin DÜLDÜLÜ ile ZÜLFİKÂRI bile Türkün asırlık dostları olan atı ile kılıcı fevkalâde bir surette mânalandırıyor, âdetâ bağlılığın belibâşlı timsalleri oluyordular. Gayet aydınlık olarak görüyoruz ki, realist olan Türk, asırlar boyunca zavıf düşüne yardım etmekten daima haz duymuştur. Ezcümle, Aleviliği ilk benimsediği asırlarda, sırf yiğit Ali'nin mağdur düşmesi yüzünden maneviyetine bağlanmış, zamanımızda o tarikattan ayrılırken de cemiyetimiz içindeki, millî bütünlüğe zarar getirdiğini sezerek aynı realist düşünce ile birliği sağlamakta samimiyetle isticâl göstermiştir.

Artık yaşamayan eski tarikat zihniyetini ve geleneklerini yerli yerinde araştırmanın zamanı geçmektedir bile. İşte bu düşünceyledir ki son bilgi kırıntılarının zamanla yokolabileceğini ve daha fazla beklemenin zararlarını dikkate aldık.

Muhtelif yurt bölgelerindeki ve bilhassa Ege'den Çukurova'ya kadarki Tahtacı aşiretinin gelenekleri gerçi kâmlen konumuza dahil sayılırsa da, bu yazılarımızda sadece İzmir

bölgesinde yerleşik YANYATIR OĞULLARININ köylerini inceledik. Her konuyu objektif bir görüşle ve bütün teferruatla yazmaya çalıştık. Üzerinde durulan Naldöken köyünden başka Tahtacı köyleri varsa da bu köy her bakımdan dikkate şayandır.

★

### İZMİRDE TAHTACI KÖYLERİ

İzmir ve civarında Tahtacı veya Kızılbaş diye tanınan başlıca köyler şunlardır: Narlıdere, Naldöken, Uladı, Alurca, Cumaovası (Karakuyu mahallesi), Uzundere, Bademler, Kızılağaç, Tepeköy (Kızılca), Çamköy, Kemal paşa'da bir mahalle (Savanda), Kilizman köyleri.

Biz, etüdümüzü ilk üç köy üzerinde yaptık. Bu köyler Yanyatır Oğullarının bulunduğu yerlerdir. Narlıdere köyünün bir bölümünde oturan Bayatlar aşireti, geleneklerinde önemli ayrımlar gösterdiği ve Yanyatır Oğullarına (ki aynı köyde oturmalarına rağmen) bağlı bulunmadıkları için, konumuzun dışında kalıyor. Keza, Savandada oturan Üsküdarlılar da Yanyatır Oğullarına bağlı bulundukları halde, Trakya'dan gelme ayrı bir kolun farklı geleneklerini yürüttükleri için, konumuza girmemişlerdir. Kadromuza dahil köyler bir bütün teşkil edebilecek derecede müsterek görenekli topluluklardır. Bu köyler grubunu, diğer bütün Alevi Tahtacıların en özlüsü sayabiliriz; çünkü Mürşitler (Yanyatır Oğulları) bu kendi köylerinde yaşarlar ve kendi adamlarını en özlü geleneklere bağlı tutabilmişlerdir. Diğer Tahtacı köyelerine gelince: Onlar gerçi dinî ve gayri dinî göreneklerinde Yanyatır Oğullarına bağlı iseler de, kendi eski ve farklı göreneklerini de muhafaza etmişlerdir. Yani: İrşattan edindik'eri inançlar ile kendi eski akidelerinin biraz bozularak kaynaşması neticesinde her köye göre çeşitli âdetler meydana gelmiştir. Hattâ, üzerinde durduğumuz, birbirine yakın ve aynı alaya ait köyler arasında bile ufak tefek farklar belirtmiştir. Biz en dikkate değer bulduğumuz Naldöken köyü üzerinde durup, diğerleriyle olan farklarını icap ettikçe belirteceğiz. Bu gibi farklar, esasen, bazı göreneklerin bazı köylerde unutulmuş veya aynen muhafaza edilmiş olmasının neticesidir. Hiçbir farklılığını izah etmeden geçtiğimiz âdetlerin

## Folklor ve Millî Eğitim

Yazan: Sadi Yaver ATAMAN

Folklor ve millî eğitim başlığı altında, bu iki kültür müessesesi arasındaki münasebet ve ilgiyi etraflı surette araştırmayı bu yazıda bir yana bırakarak her şeyden önce, Türk çocuğunu millî kültür ve duygularına sahip yapmak için, okullarımızın ders programlarında ve (müsamere) çalışmalarında (folklor) dan faydalanmanın millî mecburiyetimizden biri olduğunu hatırladım. Kültür sistemimizin iyiyet ve güzele gidişinde devlet, milletin en küçük fertleri olan çocukların sağlam gelişme ve yetişmelerini millî dâvalarımızın başında tutmağa mecburdur. Çünkü, Türk çocuğu böylece yarının güvenilir genci ve büyüğü olarak memleket hizmetinde en güçlü ve önemli iş sahibi olacaktır.

Okullarımızdan başlayarak orta, lise ve çeşitli sanat öğreten okullardan başka, Üniversiteye de şumulünün faydalı olacağını düşündüğümüz genel folklor biliminin bilhassa müzik ve oyunlara ait bölümleri üzerinde bugünkü okul denemeleri ciddi ve faydalı olmaktan ziyade, benliğimize yabancı gelen duygularla uzakdan, yakından ilgilidir. Folklor maddelerini sahneleştirme işinde iyi bilgi sahibi olmanın, biraz da yabancı özenişlere sarkmanın masum teşirleridir ki, millî heyecan vermekten de şüphesiz pek uzaktırlar. Fikrimce, okuttuğu konunun dışında kalan bahislerde ve bu arada (folklor) bilminde çocuk kadar masum olan öğretmenin yetişmesinde âmil olan şartlar arasında folklor ders programına koymak pek faydalı olsa gerektir. Böylece okullarımızda, bilhassa ortadan

diğer köylerde de aynı olduğu anlaşılmalıdır.

Yazımızı şu esaslara göre bölümlemiş bulunuyoruz:

- 1 — Coğrafi ve tarihi durum.
- 2 — Sosyal durum.
- 3 — Günlük hayat.
- 4 — Doğumdan - ölüme kadar insan ömrünün türlü safhalarına ait olan özellikler.
- 5 — Dinî görenekler.
- 6 — Türü sohbetler.

R. YETİŞEN

sonraki tedrisatda yer alacak olan (folklor) bahsinin nasıl öğretileceği geliyor ki, ele aldığımız mevzu içinde bu pek önemli yer tutmaktadır. Bu bahsi de sırası gelince inceleyeceğiz.

İlk ve orta okullarımızda folkloru kuru bir ders halinde değil, bilhassa türküler ve oyunlar ile bâzi âdetlerin sahneleştirilmesi şeklinde, henüz olgunlaşmamış seviyede olan çocukların estetik duygularını ve fikirlerini inkişaf ettirici, zekâ ve iradelerini ısıtıcı vasıta olarak kullanmak ve mutlaka bu işi yapmacık ve uyurma şeylerden kurtarmak lâzımdır. Bu hiç şüphesiz millî dâvalarımızdan biridir. Okul (müsamere) için hazırlanacak gösterilerde —temsil ve skeçler— folklor maddelerinin orijinal ve gerçek değerlerini, aslı güzelliklerinin ince karakter ve hususiyetlerini belirtici vasıtalar kullanarak çocuğu mevzuun hem seyircisi, hem de kahramanı haline getirmek suretiyle çalışmağa sevk etmek kabîl olacaktır. Kılık ve giyimlerde yerliliği muhafaza etmek şartı vardır. Sahne dekor, mizansen gibi tiyatro tekniğine ait şekil mecburiyetleri burada inceden inceye aranmasa da olur. Basit bir sahne içinde mevzu ashna uygun olarak işlenir. Okul çocuklarına en çok öğretildiğini bildiğimiz türkülerden birini (Kızılrmak) ve bir Yemen türküsünü misâl olarak alıyorum.

1 — (Kızılrmak türküsü): Birinci tablo — bir köy odası. Ocak başında ihtiyar karı-koca oturmuşlardır. Biri kahve içmekte, 3-bürtü çorap örmektedir.

Mevzu: Artık evlenme çağına gelen erkek evlâtlarının mürüvvetini görmek sırası gelmiştir. Öte köyün en güzel kızı Ayşeyi Hasana alıvermesi için, ana oğlanın babasına dil döker. (Düğün âdetlerimize taallük eden konuşmalar bu arada dinleyicilere ahlâki ve terbiyevi ve millî öğütler ve tam bir Türk âdet ve geleneğine ait bilgiler vermek kabîldir.)

İkinci tablo: Yine köy odası. Şahıslar çoğalmıştır. Kız istenmiş, söz kesilmiş, nişan takılmıştır. Düğün hazırlıkları bitirilmiş ve düğün kurulmuştur. (Burada, düğünlere ait

—tekonstitüsyonlar— bütün âdetleri, kıhk-ları, türkî ve oyunlarıyla, efektleriyle verilebilir.) Bu sırada gelin alayının öte köyden yola çıktığı haberi gelir. Köy alayı sabırsızlıkla beklemektedir. Çalgılar gelin alayını karışlamak için uzaklaşırlar. Birkaç saat geçer. Gelin alayı gecikmiştir. Önüne atı çıkarılır. Atı biraz sonra döner ve kara haberi getirir. Gelin alayı ırmaktan geçerken köprü çökmüş. Gelin sulara gömülmüştür. Düğün evi ve köy birden mateme bürünür. (Bu kısımda ağıt, yas, mersiye gibi halk musiki örneklerine yer verilebilir.) Güveyi de sazını eline alarak, yakılmasına âmil olan bu vak'a içinde türküyü söyler:

Kızılmak parça parça olsun  
Her parçanı bir diyara salasın  
Sen de benim gibi yarsız kalasın  
Kızılmak nettin alı gelini  
Kızılmak yed'n alı gelini

Kalabalık söyler:

Köprüden geçen köprü yıkıldı  
Besyüz atı birden suya döktüdü  
Koçyiğidin eyde belü büktüdü  
Kızılmak nettin alı gelini

2 — Yemen türküsü: Birinci tablo - Çöi-de bir karakol, yıldızlı bir gece, Mehmetçik nöbetçidir. Feragati, tahammülü, cesareti, civanmertliği ve bütün aslı duygularıyla nöbetçidir. Gecenin bu saatinde Mehmetçığe haret çökmüştür. Hafifden türkü söyler:

Bir incecek yokum gider Yemene  
İlgit ilgit kanım damlar çeneme

Nöbet değişirler.. Sabah olmuştur. Uzaktan tálime çıkan erlerin sesi gelir:

Sancağımız şamımız  
Vatan bizim canımız  
Feda olsun kanımız

İkinci tablo: Köyde pınarın başı. Köy kızları toplanmışlardır. Ellerinde testiler, bak-raç, güğüm su doldururlar. Bir taraftan konuşurlar. (Bu konuşmalar, hasret, aynı zamanda yurt sevgisi ve müdafaaasını ifade eder.) Gü-lüm Yemen nöbet bekleyen Arslan'ın nişan-lıdır. Bir türkü söyler:

Yemen illerinde koyun kuzular  
Vah anaçığım vah yüreciğimi sızalar  
Askere gidince körpe kuzular  
İşçak Yemen açtın bana yareler  
Bu dört bend iflâh etmez pareler

Yine bir münasebeti getirilerek:  
Yemenin öpünde al yeşil çadır  
Çadırın içinde bir Arslan yatır  
Analar sılada mektuba bakar  
İşçak Yemen açtın bana yareler

Bu suretle münasebetler temin edilerek Yemen askeri ile, cumhuriyet erinin dünkü ve bugünkü vatan vazifesi arasındaki farkları mukayese ederek, dün yıllarca kaldığı asker ocağında Türk çocuğunun çektiği pek çetin, milli hiç bir maksadı olmayan sıkıntılarla, bugünün kutsal şartlar altında geçen vatan vazifesini, iki devrin birbiri ile mukayeselerini yaparak göstermek mümkündür.

Kısaca aldığım bu iki türkü, yakılmasına âmil olan vak'aları bakımından ibret verici, öğretici ve düşündürücüdür. Oyunlu (Rakis, sportif hareketler, temsilli, sıra ve orta oyunları) olan türköler ayrıca terbiyevi mahiyet taşırlar. Bizim anlayışımızdan uzak bulunan yabancı rondlar, baleler ne kadar faydalı olsa da çocuğa benliğini ve milliyetini ifade edici ve milli heyecan verici mevzuları folklorlardan seçmek zaruretindedir. Okula mevzu veren folklorun, şeklide örnek olması gibi açık tesirlerinden başka, milli terbiye, milli ahlâk ve seciyenin gelişme ve kökleşmesine yardım etmesi gibi de gizli tesirlerini unutmamak lâzımdır. Tarihi vasıfları ve bütün fantastik unsurlarıyla folklor, Türk çocuğunun kahramanlığa, yiğitlik ve mertliğe özendirerek hayalini zenginleştirecektir. Vak'aların önemli anlarını ve safhalarını kafasında yaşatmasında ve duygularına hâkim kılmasında psikolojik tesirlerini de bu hesaba katabiliriz. Muhtelif yaşta ve okul sırasındaki çocuklara ve gençlere verilecek folklor terbiyesi yanında, halkın da eğitimini unutmamak lâzımdır. Bu cihet ayrıca ele alınması gereken mühim değerlerimizden biridir. Halka bizzat içinde yaşadığı folkloru tanıtmak için gerekli vasıtaların başında radyo ve gramafon gibi birinci derecede âmil olucu sesi propaganda vasıtaları vardır. Bu vasıtaları kaliteli hale getirmek milli vazife sayılmalıdır. Bakınız burada bir Folklor Eñstitüsünün ne kadar ihtiyacımız olduğu kendiliğinden belirlemektedir. Okul içinde ve dışında çocuğa ve gençliğe maledilecek olan folklor halk için de, münevver için de bilinmesi lâzımgelen milli terbiye ve propaganda unsurudur.

## Kızılbaş Şiirlerinde Sual - Cevap

Ş A T I H

Yazan: Ahmet Talât ONAY  
ÇANKIRILI

Bir göl vermişler süllüğe  
Derya ummandır balığa  
On sekiz yıl karanlığa  
Kul Hamzayı salan kimdir  
Balık öktüz ayağında  
Cihan solunda sağında  
Kırk yıl balık kursağında  
Beş vaktini kılan kimdir  
Ali, Hamza, Hasan üçü  
Cennettir Kâben'in içi  
İsmalle inen koçu  
Bıçak vurup çalan kimdir

(Yeşil Abdal) söz ununun  
Kon gezsin dünya delinin  
Son deminde Azrailin  
Kendi canın alan kimdir

Hak Resûl geçti çağlar (!)  
Kocamaz taş ile dağlar  
Her kimi sorarsam ağlar  
Ya felekten gülen kimdir

### SUAL VE CEVAP

Yeşil kamçık boz ata  
Bilen kimdir, bilin imdi  
Dört kitabı dört satıra  
Yazan kimdir bilin imdi.

Gahtendir' anın ucu (1)  
Bilmediler nedir suçu  
İsmalle inen koçu  
Yüzen kimdir bilin imdi

Hem okurum hem yazarım  
Kimseler bilmez nazarım  
Peygamberlerin mezarım  
Kazan kimdir bilin imdi

Gelir dayandı denge  
Biner gider idi cenge  
Ak deveyi ön peşenge  
Dizen kimdir bilin imdi

(Dedem oğlu) cennet şarı (?)  
Müm'n olan anda varı (varır)  
Peyda edip Zülfikarı  
Dizen kimdir bilin imdi

### CEVABI

Yeşil kamçık boz ata  
Hızır İlyas binmedi mi

Batını tarikatlerin hemen hepsi Bektaşilikte birleşmiştir. Kızılbaşlık —kendi sözlerine göre— Bektaşilikten ayrı ise de inanış ve İmamı Ali hakkındaki telâkkileri itibarıyla birdirler. Ayrılık teşkilât ve âyinlere münhasır gibidir. Her Kızılbaş Bektaşidir; fakat her Bektaşî Kızılbaş değildir.

Kızılbaşlar bir takım zümrelere ayrılmışlardır. Bu cihetle âdâbi ve âyinleri az çok farklıdır. Esas'ı bir tetkike muhtaç olan bu mevzudan söz açmanın yeri burası değildir.

Bektaşiler gibi Kızılbaşlar da kendilerinden olmayı yadırgarlar; yabancıların itikatlarına —en hafif bir tâbirle— lâkayit ve âmansız müstehzidirler.

Batını tarikatlerde ve onların muhassası olan Bektaşilikte (sır) esastır. Kızılbaşlıkta bu (sır) her şeye şâmil, her (ağız) kapalıdır. Sırlarına erdim sananları dolambaçlı suallerle şaşırtırlar; imtihan ederler. Münasip cevabı alamazlarsa onun kendi tarikatlerinden olmadığını anlarlar; ağız kara (Ehli Sünnet) olduğunu bir (Keltî) sözle birbirlerine anlatılır; böylelikle fazla açılmaya mâni olurlar. İmtihani esrarlı sözler veya nazımlarla yaparlar.

Bektaşî ve Kızılbaşların müstehzi olduklarını söylemişim. Bu alay ve istihza nazımları da ifade edilmiştir. Bunlar (Şahiyatı Sofiyane) değildir. Ehli Sünnete göre birer saçmadır. Ben bunlara dair bir iki nümune vereceğim. Tefsiri ve tahlîli mevzuumuzdan hariç ve nazımlar edebî kıymetten mahrumdur. Bunlar Kızılbaşların inanış esaslarını göstereceği için dikkate değer.

### BİR SUAL

Yeşil abdal dört kitabı  
Cem' eyleyip yazan kimdir  
Ya Mağripten atılan topu  
Ya Maşrıktan gelen kimdir

Ateş yakıp çig pişmeden  
Ruhu tene kavuşmadan  
Ana rahm'ne düşmeden  
Ya doğmadan ölen kimdir

Dört kitabı dört satura  
Hacı Hasan yazmadı mı

Gaıptendir anm ucu  
Bilmediler nedir suçü  
İsmalle inen koçu  
Hazreti Ali yüzmedi mi

Hem okurum hem yazarım  
Kimseler bilmez nazarım  
Peygamberlerin mezarım  
Oniki imam kazmadı mı

Gelir dayanırdı denge  
Binler gider idi cenge  
Ak deveyi ön peşenge (2)  
Sultan Üveys düzmedi mi

(Dedem oğlu) Cennat şarı  
Mümin olan anda varı  
Peyda edip Zülfikarı  
Hak Taalâ düzmedi mi

Bu iki nazım sual ve cevap şeklinde oldu-  
ğuna göre cevabın (Dedem oğlu) na ait olma-  
ması, bir başka Kızılbaş şairin cevabı olması  
lâzımdır.

#### SUAL

Mürşid isen müşkütlümü halleyle  
Neden hasıl oldu guruh-i naci  
İmdi gamla koma gel beni böyle

### TÜRK HALKBİLGİSİ

DERNEĞİ'nin adı Türk Folklor  
Derneği olarak değiştirildi

Türk Halkbilgisi Derneği, yıllık kongresi  
31. 10. 963 Cumartesi günü saat 15 te Çem-  
berlitaştaki hususî dairesinde yapılmıştır.

Kongre başkanlığına Yusuf Ziya Demirci  
seçildikten sonra İdare Heyetinin yıllık ça-  
bısması raporu umumî kâtip Behçet Kemal Çağ-  
lar tarafından okunmuş, müzakerelere geçil-  
miştir. Derneğin adının Türk Folklor Derneği  
olarak değiştirilmesi Mehmet Gökalp tarafın-  
dan teklif edilmiş. uzun münakaşalardan son-  
ra kabul edilmiştir.

Daha sonra İlim Heyeti seçimi yapılmış,  
bu kurula Prof. Süheyl Ünver, Prof. Z. F.  
Findikoğlu, Prof. Hilmi Z. Ülken, Behçet K.  
Çağlar, Yusuf Z. Demirci, Halit Bayrı, Ef-  
lâtun C. Güney, Doç. Dr. Cahit Tanyol, Bilâl  
Aziz Yanıkoğlu, Turhan Dağhoğlu, Mesut Cem-  
il, Mahmut K. Yanbey ve A. Kutisi Tacer  
seçilmiştir.

İdare Heyetine de Sadi Yaver Ataman, İh-  
san Hınçer, Muzaffer Batur, Dürdane Altan,  
Mehmet Gökalp, Gündüz Dumlulu ve Vasfi A-  
karsu seçirilmiştir. İdare Heyeti de başkan-  
lığa Sadi Y. Atamanı, umumî kâtipliğe İhsan  
Hınçeri ayırmıştır.

Derneğin fahri başkanlığına da Prof. Fuat  
Köprülü seçilmiştir.

Evveli tath neydür, sonrası acı

Hak verir kısmetimi, gıdamı (3)  
Kesmezdim dilimden Bâri Hüdami  
Yuzurmazdan evvel Cibril Âdemi  
Hem Âdem yoğiken kim idi Hacı

Arif ârif ile gönül katmadan

Hak Taalâ bu dünyayı yapmadan

(Selman) dahi ol kırklara yetmeden  
Yâ kim idi kırklardaki duacı

İnsan fehmeyleyip kendin bilmeden  
Havva ana gelip hâmil olmadan  
Eritip de kalb evini silmeden  
Kim idi göklerde dar eden bacı

Ezeldenberi Sırrullah sır idi

Müminlerin kalbi dolu nur idi

Ne körüğü, ne çekici var idi

Neden hasıl oldu (Ali) kılıcı

Özüni tasdik edip tevekküle gel  
124 bin Nebiden evvel

Kim geydi başına o nurdan tacı  
(Kul Hüseyin)im eydür evveli yandım  
Hakka ikrar verip kandım inandım  
(Kul Himmet)im kendin ârif mi  
sandın

Di bana nerdedir dünyanın ucu  
CEVABI

Hakkın gevherinden, arşın yüzünden

Andan hasıl oldu gürh-i naci

Hak sana bir evlât dünya yemişi (4)

Verince tathdır, ölünce aci

Değme ârif bu sözümü bile mi  
Yuğurmazdan evvel Cibril Âdemi  
Münkirlere ne bilir ilm-i âdemi (5)

Ruhlar idi Hakka buluşan hacı

Ârif ârif ile gönül takmadan

(Kırklar) ayan olup sema' tutmadan

(Selman) dahi ol kırklara yetmeden.

(Ali) idi kırklardaki duacı

Çekilip giderken Miraç yolunda  
Rastgelip de sekiz uçmak elinde  
Cennet evlerinde elma dahnda  
(Fatıma Ana) idi dar çeken bacı

Ben günahkâr kulum, söylerim Allah

Nur örtüsü kara donlu Beytullah

Körüğü gülbanktır çeken, eyvallah

Andan hasıl oldu Ali kılıcı

Gerçek erenlerin incedir yolu  
Sen seni şanmagil dıvane, deli

Bu Ad Nereden Gelmiş:

## Hoş mu Erim - hoşmerim

Yazan: Ahmet PETEKÇİ

Geçen yazılarımın birinde Yazı Toroslarda  
geçirdiğimden ve bir çok hikâye, masal ve ef-  
sane dinlediğimden, bunları zamanla yazaca-  
ğımдан bahsetmiştim.

Bunlardan bir tanesi de «Hoşmerim» dir.

Bunu 85—90 yaşında bulunan Asiye Ni-  
neden derledim. Vaktiyle kadının birisi, çift-  
den dönecek kocası için bir yemek pişirmek  
dilemiş. Fakat şimdidek hiç ismini duyma-  
dığı, yemediği bir yemek olmasını istemiş. Dü-  
şünmüş, taşınmış pişirecek bir şey aklına ge-  
tirmemiş. Canı sıkılır, eline bir eğirçmeg  
(Kuman) alır, komşusuna kor, gider. Olacak-  
ya komşusu o sırada pekmeze - undan helva

pişirmiş. Bunu görünce, hemen evine döner.  
Sabahtan aldığı kaymağı getirir, bir tavaya  
koyar. Üzerine biraz un döker. Unu kavurur.  
Un kavrulduktan sonra biraz da yağ koyar  
ve az daha pişirir. Sonra bir taşağın üzerine  
döker. Bunun üstüne de bir dalak -peteğin  
küçüğü bal koyar.

Kocası çiftten döner. O zaman karısı he-  
men sofrayı kurar. Sıra yeni yemeğe gelince  
karı kocasına sorar:

— Hoş mu erim, der.

Ve böylece yeni yemeğin adı Hoş mu erim  
kılır. Sonradan Hoş mu erim, Hoşmerim telâf-  
fuzunu alır.

124 bin Nebi evveli

Fahri Âlem geydi ol nurdan tacı

(Kul Himmet) im eydür yeter bu sözüm

Söyletme (Hüseyin) im açaktır sözüm

Bir sağıma baktım, bir sol omuzum

Kâmile yakındır dünyanın ucu

ŞATIİ

Kömür gözlerini sevdiğim dilber

Camusum heybeden düştün mü

Refik olmuştular Kanberle Haydar

Şu karşı yokuştan aşta gördün mü

Ehli aşk olana atarlar taşı

Kim doğru bakar, kimisi şaşır

Komuşlar kazana bir koyun başı

Esen poyraz ile pişti gördün mü

Denidir bu dünya aldanma sakın

Melâmet hırkasın eğni'ne takın

Bâtin memurları atarken okun

Kaynayıp tencere taşta gördün mü

Dokunmaz pâdanun zerre keremi

Ann için almaz renc ve elemi

Aşk yüzünden oldu çiğver verem

Bir seher vaktinde çoştü gördün mü

Beyhude yiz suyu dökme her yerde

Sabır ve sükûn olmuş âşika perde

(Muhlis) in ser verip aldığı derde

Tabibler devadan şaşı gördün mü

Muhlisin bu manzumesi şekil itibarıyla bir

(Şatih) sayılabılırsa de esrarlı sualleri itiba-  
riyle tamamen (sırrı) nazımlardan ibarettir.

On sene evvel Ankarada hatırlı bir Kızıl-  
başın delâletiyile evinde misafir bulunan Ku-  
yun Baba tekkesi Babası ile görüşmüştüm.  
Çok cahil, fakat şeytana pabucu ters giydiren  
soyundan zeki, çalçene bir adamdı. Söz arasın-  
daki suallerimden benim bir şeyler öğrenmek  
istediğimi hissedince oradakilerin hayranlığını  
mucip olan bir takım dolambaçlı sözler ve sual-  
lerle beni susturmaya çalıştı ve nihayet bir  
bardak dolusu (Dem) i çekerek bana:

— Erenler! Sen bizim tarikatımızın içyü-  
zünü biliyorsun. Sırları da an'yorsun. Şimdi  
bu cahillerin yanında sırrı fâş etmemi sen de  
hoş görmezsin. Dergâhımıza misafir olursan  
sana her hakikati öğretirim.

Diyerek işin içinden sıyrılmıştı.

(1) Bu iki söz ucu ve üçü de okunabilir.

(1) Peşeng: Katarın en önünde giden deve,

katır gibi hayvandır. Bu kelimenin farsça (Pis  
âhenk) den alınmış olması mümkündür.

(3) Vezin bozuk.

(4) Kızılbaşlar erkek çocuklarından bahseder-  
ken (oğlum) demezler, «Hakkın verdiği dünya ye-  
miş» yahut «Hak erenlerin başısladığı dünya ye-  
miş» derler.

(5) Âdem kafiyesi mükerrer. İkincisinin (Âlem)  
olması mümkündür.



Beşyüzdüncü Fetih Yılında:

## İSTANBUL İLİNDE YER ADLARI

## Belediye Daire ve Şubeleri

- XIII -

## BELEDİYE DAİRE VE ŞUBELERİ

1294 tarihinde yeni kabul edilen Belediye Kanununa göre İstanbulda kurulan Belediye daireleri şunlardır:

- Birinci Daire: Beyazıt,  
İkinci Daire: Sultanahmet,  
Üçüncü Daire: Fatih,  
Dördüncü Daire: Samatya,  
Beşinci Daire: Eyüp,  
Altıncı Daire: Beyoğlu,  
Yedinci Daire: Hasköy,  
Sekizinci Daire: Beşiktaş,  
Dokuzuncu Daire: Arnavutköy,  
Onuncu Daire: Yeniköy,  
Onbirinci Daire: Tarabya,  
Onikinci Daire: Büyükdere,  
Onüçüncü Daire: Beykoz,  
Öndördüncü Daire: Anadoluhisarı,  
Onbeşinci Daire: Beylerbeyi,  
Onaltıncı Daire: Üsküdar - Yenimahalle,  
Onyedinci Daire: Üsküdar - Doğançılar,  
Onsekizinci Daire: Kadıköy,  
Ondokuzuncu Daire: Adalar,  
Yirminci Daire: Bakırköy.

1296 tarihinde tatbik edilen teşkilâta göre Belediye Daireleri şunlardır:

- Birinci Daire: Beyazıt,  
İkinci Daire: Fatih,  
Üçüncü Daire: Cerrahpaşa,  
Dördüncü Daire: Beşiktaş,  
Beşinci Daire: Yeniköy,  
Altıncı Daire: Beyoğlu,  
Yedinci Daire: Büyükdere,  
Sekizinci Daire: Kanlıca,  
Dokuzuncu Daire: Üsküdar,  
Onuncu Daire: Kadıköy.

1328 senesinde yapılan teşkilâta göre Belediye Daire ve şubeleri şunlardır:

- Birinci Daire: Beyazıt,  
İkinci Daire: Fatih,  
Üçüncü Daire: Beyoğlu,  
Dördüncü Daire: Yeniköy,  
Beşinci Daire: Anadoluhisarı,  
Altıncı Daire: Üsküdar,  
Yedinci Daire: Kadıköy,  
Sekizinci Daire: Adalar,  
Dokuzuncu Daire: Bakırköy.

## Yazan: M. Halit BAYRI

1930 senesinde yapılan son teşkilâta göre de İstanbulda Belediye Daire ve şubeleri şunlardan ibarettir:

- Birinci Daire: Eminönü,  
İkinci Daire: Fatih,  
Üçüncü Daire: Eyüp,  
Dördüncü Daire: Beyoğlu,  
Beşinci Daire: Beşiktaş,  
Altıncı Daire: Sarıyer,  
Yedinci Daire: Beykoz,  
Sekizinci Daire: Üsküdar,  
Dokuzuncu Daire: Kadıköy,  
Onuncu Daire: Adalar,  
Onbirinci Daire: Bakırköy.

Osmanlı saltanatının kuruluşundan 1855 senesine kadar Türkiyede Belediye vazifeleri Kadılar, Mimarbaşılar ve başka Devlet adamları tarafından yapılmış, **yeniceriliğin kaldırılması**ndan sonra Kadıların bakmakta oldukları idare, emniyet ve inzabat işleri «İhtisap Nazırlığı» adıyla ihdas edilen makama devredilmiş ise de, bu da çok devam edememiştir. 1855 tarihinde yalnız Belediye vazifeleriyle meşgul olmak üzere «Şehreminliği» adı altında bir memuriyet vücut bulmuştur. Ancak Şehreminliğinin şehre hizmet yolunda canlı ve başarılı bir hareketi görülemediğinden 1858 senesinde yeniden bir «İntizam-ı Şehir Komisyonu» kurulmuştur. Bu komisyon, bir deneme mahiyetinde olmak ve hazırladığı nizamnamedeki esaslar dairesinde çalışmak kaydıyla Beyoğlu Beyoğlu Belediye Dairesi veya şubelerini meydana getirmiştir.

Beyoğlu Belediye Daire veya şubesi, 1858 senesinden 1868 yılına kadar geçen kısa müddette daire sınırı içinde bulunan yerlerin kadastrounu tanzim ettirmiş, bazı mezarlıkları Şişlide tesbit olunan yerlere kaldırtmış, Taksimde ve Tepebaşında birer umumi bahçe, zührevî hastahıklara tutulanlarla her hangi bir hâdisede yaralananlar için birer hastane açtırmış, caddé ve sokakları mümkün mertebe genişletmek istemiş, büyük Beyoğlu yangınından sonra (1871) kârgir inşaatı tamim etmiş, Beyoğlu Belediye Şubesi binasını yaptırmış, hâsılı hedefine doğru ciddi adımlar atmıştır.

Beyoğlu Belediye Dairesinin verimli çalış-

## ARAŞTIRMALARI

845

malarından cesaret alınarak 1869 tarihinde nesrolunan Belediye Nizamnamesiyle İstanbul on dört Belediye dairesine ayrılmış ise de, bu teşkilât tamamlanarak faaliyete geçirilememiştir. Bununla beraber 1877 senesinde Mebusan Meclisince kabul edilen Belediye Kanunu ile İstanbulda yirmi Belediye Dairesi kurulmuş, 1880 senesinde Devlet Şurası kararıyla Dairelerin sayısı ona indirilmiş ve 1912 yılına kadar Belediye işlerinin 1877 tarihli kanuna göre yürütülmesinde ısrar olunmuştur.

1908 senesine tesadüf eden Meşrutiyetin ikinci defa ilânında Belediye Daireleri tekrar yirmiyeye çıkarılmıştır. Fakat bunun faydasızlığı, hattâ zararı pek çabuk anlaşıldığından, 1912 senesinde kabul edilen bir kararname ile İstanbul bir Belediye Dairesi itibar edilerek dokuz idarî şubeye ayrılmış ve Şehremini tek Belediye Reisi durumuna getirilmiştir. 1930 senesinde yürürlüğe giren son Belediye Kanunu ile İstanbul Vilâyeti Özel Muhasebesi Belediye Muhasebesiyle birleştirilmiş, İstanbul Belediye Reisiyle valifesi de İstanbul Valilerine verilmiştir. İstanbulda Şehreminliğinin ilk kuruluş tarihi olan 1855 senesinden bugüne kadar elli bir zat Şehreminliğinde veya Belediye Reisiğinde bulunmuşlardır. Bu zatlar şunlardır:

- Salih Paşa: 13 Temmuz 1271 - 2 Kasım 1271, üç ay, yirmi dört gün,  
Hacı Hüsam Efendi: 3 Kasım 1271 - 23 Şubat 1271, üç ay, yirmi gün.  
Osman Raşid Paşa: 24 Şubat 1271 - 18 Haziran 1274, iki sene, üç ay, yirmi dört gün.  
Hüseyin Bey: 19 Zilkade 1274 - 1 Rebiülevvel 1276; 21 Rebiülevvel 1278 - 22 Zilkade 1284, iki defada yedi sene, sekiz ay, yirmi iki gün.  
Ahmet Sükrü Bey: Sefer 1276 - Muharrem 1278, iki sene.  
Hacı Ahmet Efendi: 22 Muharrem 1278 - 22 Rebiülevvel 1278, iki ay.  
Server Paşa: 7 Mart 1284 - 6 Temmuz 1286, iki sene, beş ay.  
Haydar Efendi: 18 Cemaziyelâhir 1287 - 30 Cemaziyelâhir 1288, bir sene, oniki gün.  
Ali Rıza Bey: 6 Receb 1288 - 10 Rebiülevvel 1289, sekiz ay, dört gün.  
Besim Bey: 11 Rebiülevvel 1289 - 23 Cemaziyevvel 1289, iki ay, on iki gün.  
Ali Paşa: 24 Cemaziyelâhir 1289 - 13 Cemaziyevvel 1290, on ay, on dokuz gün.

İsmail Paşa: 15 Cemaziyevvel 1290 - 2 Ramazan 1290; 30 Zilhicce 1290 - 24 Muharrem 1291, dört ay, beş gün, iki defada.

Fezî Bey: 8 Ramazan 1290 - 30 Zilhicce 1290, üç ay, yirmi iki gün.

Şevket Bey: 25 Muharrem 1291 - 16 Rebiülâhir 1291, iki ay, yirmi bir gün.

Kabulî Paşa: 17 Rebiülâhir 1291 - 15 Cemaziyelâhir 1291, bir ay.

Kadri Paşa: 22 Cemaziyelâhir 1291 - 18 Şaban 1292; 10 Muharrem 1293 - 20 Muharrem 1294, iki defada bir sene, bir ay, on dokuz gün.

Hâlet Paşa: 19 Şaban 1291 - 21 Zilhicce 1291, dört ay.

Refik Bey: 23 Zilhicce 1292 - 14 Muharrem 1293, bir sene, yirmi iki gün.

Galip Paşa: 21 Muharrem 1294 - 30 Zilkade 1295, on ay, dokuz gün.

Rasim Paşa: 1 Sefer 1295 - 15 Rebiülâhir 1295, iki ay, on beş gün.

Reşid Paşa: 16 Rebiülâhir 1295 - 16 Cemaziyevvel 1295, bir ay.

Rıza Paşa: 10 Zilkade 1295 - 11 Cemaziyevvel 1297; 28 Ramazan 1296 - 30 Cemaziyevvel 1297, iki defada bir sene, iki gün.

Mehmet Ârif Paşa: 12 Cemaziyevvel 1295 - 27 Ramazan 1296, dört ay, on beş gün.

Mazhar Paşa: 2 Nisan 1296 - 21 Eylül 1306, on sene, beş ay, on dokuz gün.

Rıdvan Paşa: 22 Eylül 1306 - 10 Mart 1322, on beş sene, altı ay, iki gün.

Reşid Mümtaz Paşa: 11 Mart 1322 - 18 Temmuz 1324, iki sene, dört ay, yedi gün.

Rauf Paşa: 19 Temmuz 1324 - 27 Temmuz 1324, dokuz gün.

Ziver Bey: 28 Temmuz 1324 - 16 Mart 1325, yedi ay, on gün.

Hâzım Bey: 17 Mart 1325 - 13 Temmuz 1325, üç ay, yirmi gün.

Halil Bey: 20 Temmuz 1325 - 6 Kânunusani 1325, beş ay, yirmi beş gün.

Suphi Bey: 19 Mayıs 1326 - 26 Temmuz 1327, bir sene, iki ay, on beş gün.

Hüseyin Kâzım Bey: 27 Temmuz 1327 - 21 Ağustos 1327, bir ay.

Tevfik Bey: 28 Ağustos 1327 - 18 Ağustos 1328; 8 Ocak 1325 - 30 Mayıs 1326, iki defada bir sene, beş ay, yedi gün.

Cemil Paşa: 18 Ağustos 1328 - 7 Kasım 1330; 5 Mayıs 1335 - 28 Şubat 1336, iki defada iki sene, on bir ay, yirmi altı gün.

## Bir Halk Oyunu: Kuç kuçura

Yazan: İsmet Zeki EYÜBOĞLU

Adından da anlaşılacağı gibi Rumlardan kalmaz. Havaların bozuk gitmesi yüzünden yapılır. Bu oyun, bu eğlence yapılıncaya güneşin çıkacağına inanılır. Oldukça eğlenceli ve tatlıdır. Yapılacağı zaman erkekli - dişli veya o çevrenin anlayışına göre ya yalnız erkekler ve kadınlar, kızlar tarafından yapılır. Yapanlar ister erkek, ister dişi olsun birkaç türkücü, bir kemençe veya zurnacı, bir ışık tutan (çırakmacı); birkaç ta ellerinde çanak küçük sepet, tas, maşrapa taşıyan kimse bulunur. Toplanacak yiyeceklerin çeşidine göre kaplar alınır ve toplananlar bunlara dolduru-

lur. Önce bir evde toplantı yapılır. En önde çırakma denen ve uzun bir demir te.ın ucuna bağlanan (ucu kevgir veya ızgara gibi olur) aleti taşıyan gider. Çıraar yakılır veya bir fener taşıyıp yolu aydınlatan kimse yürür. Onun arkasından kemençeçi ve türkücüler sıralanır.

Bunlar bütün obanın evlerini birer birer dolaşırlar. Bu oyun gece yapıldığı için herkesin kapalı bulunan kapısı önünde birikirler. Kemençeçi çalmaya, türkücü türküsünü söylemeğe, ötekilerde oynamaya başlar. Bu oyun ar, eğlenceler daha çok yayılarda yapılır. Yağ, peynir, kaymak, yumurta, minci (toz ve tellenmiş hale getirilen peynirle karışık bir çeşit telli peynir), un çökelek (toz peynir) toplanır. (Bunların yapışını ileride birer birer anlatacağımız için şimdi şöyle bir dokunup geçiyoruz). Sonra ilk toplantı evine gelinir, orada yakılan ateşte toplanan şeyler çeşidine göre pişirilip yenir. Bu oyun esnasında geleneğe uyarak her kapının önünde şu yarı rumca yazı türkçe türkü tekrarlanır:

**Kuçkuçura ne istersün**  
**Yağ isterim, bal isterim**  
**Allahtan güneş isterim**  
**Verursanız ver gidelim**  
**Vermesanız kov gidelim**  
**Etirenge vudoroban**  
**Enanriyan alevsohon**  
**Çakosendo kovsakobon**  
**E yaylacı süt ona**  
**Teknelerun sen osun**  
**Rezil eylema bizi**  
**Duşmanlarun kör osun.**

Rumca kısmın türkçesi: Peynir, yağ ve un ver, yoksa küleğini kıracağım.

Bu türkünün ardından başka türküler yakılır. Bunlar geliş güzel söylenen, o anda uydurulan türkülerdir. Gelenek yalnız yukarıda yazılan türkünün tekrarı ve akla gelen başka bir çok türkülerin söylenmesini gerektirir. Bizim bulunduğumuz bir kaç kuçkuçura da çok çeşitli türkülerin söylendiğini duyduk. Bunların Rumlardan kalma, fakat bazı köylüler tarafından benimsenmiş olup türkçeleş-

## El Bilmez Marifet Alelacaip Oyun Hikâyesi

Derliyen: Cahit ÖZTELLİ

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde. Deve tellâl iker, eşek mühürdar iken. Ben bey babamın beşiğini tıngır mıngır sallarıken, önüme geldi bir fiske taşı. Dereye düştüm cumbadan, Dereder çıktım ıkmırım, dört yanıma bakırım. Dere de sen, tepede ben. Günde sen, gölgede ben. Yükseklerden yel gibi, alçalardan sel gibi. Günde kurban olan sen, yıldı kurban olan ben. Deniz kenarı burçak, bu sözlerin kimi yalan, kimi gerçek. Karıncaya vurdum bir palan, bu sözlerin cümlesi yalan, bir varmış bir yokmuş...

Bir adamın bir oğlu varmış. Bir gün çocuk bahçeye çıkıyor. Bahçedeki leyleğin biri yuvadan düşüyor. Diğer leylekler memleketlerine gidiyor. Çocuk leyleği annesine getiriyor: — Anne, bunun bacağı kırılmış, şuna bir ilâç yap diyor. Annesi ilâç yapıyor. Leylek iyi oluyor. Ertesi yıl leylekler gideceği vakit bunu uçuruyorlar. Bu da onlarla gidiyor.

Bir gün çocuk kapının önünde dururken bir leylek ağzındaki bir çekirdeği çocuğun önüne bırakıyor. Çocuk annesine: — Leyleğim bana bir çekirdek getirdi, diyor. Çekirdeği bahçeye dikiyor. Bu çekirdekten bir çok kabaklar oluyor, bahçeyi kaplıyor. Bir gün yemek yapmak için bir tanesini koparıyorlar. Kesiyor-

tirildiklerini görüyoruz. Kapılar dolaşıp türküler söylenirken horolar oynanır, çeşitli şakalar yapılır. Evlerden öteberi verilirken verenin kendini göstermemesine dikkat etmesi gerektir. Böyle yapmayacak olursa eğlenceyi yapan'ar tarafından dışarı alınır. Bunun için ya kapının üstünden veyahut ta aralık edilerek verilecek şey dışarı uzatılır. Ara sıra bunun aksi de olabilir. Kapıdan uzatılan nesneyi alacak olan kapıya dayanırsa içeri alınıp kendisi ile alay edilir, hafif yollu dayak atılır. Bu esnada bazı evlerden kapıyı çalıp kendini açıkça gösterenlere tavlı (ucu yanmakta olan ateşli odun) lar atılır.

Toplanan şeyler pişirilip eğlenceli yendikten sonra herkes evine gitmek üzere oyuna son verilir. Artık havanın açıp açılmayacağı şüphesiz tesadüfe bağlı bir şeydir. lar, içi bal dolu. (Balkabağı buradan kalmış.)

Bahını ayrı kabağını ayrı satıyorlar. Zengin oluyorlar.

Bir gün oğlan: — Anne bana padişahın kızını iste, diyor. Annesi: — Peki, diyor, ama padişah kızını bize verir mi?.. Oğlan: — Hayır, sen git iste, diyor. Bunun üzerine annesi iki halayığını alıyor, arabaya binip saraya gidiyor. Valide sultan çıkıyor. Oğlanın annesi: — Allahın emriyle kızımı Sultan Hanımı oğluma istiyorum, diyor. Valide Sultan: — Kızım sultana damşayım da öyle, diyor.

Kız, El bilmez marifet alelacaip oyunu yaparsa varırım. Bilmezse de öğrensin, diyor.

Annesi oğluna anlatıyor. Oğlan da babası ile yola revan oluyor. Babası ihtiyarımış, yoruluyor. Bir taşın dibine oturuyor: — Oh, diyor. Derken oradan bir dudağı yerde bir dudağı gökte arap çıkıyor: — Selâmünaleyküm baba, hizmetiniz nedir? Diyor. İhtiyar: — Ben seni çağırmadım, diyor. Arap: — Benim adım Oh'tur, diyor. Nereye gidiyorsunuz?

— El bilmez marifet alelacaip oyunu öğrenmeğe gidiyoruz.

— Onun ustası benim. Sen oğlunu buraya bırak, bir hafta sonra gel. Yine beni çağır. Oğlunu öğrenmiş olarak teslim ederim.

Çocuğa da — Yum gözünü, aç gözünü, diyor. Çocuk gözünü açınca bir saray görüyor. Çocuğu saraya bırakıp gidiyor. Çocuk odalardan birinde bir kız görüyor. Kız: — Ah, sen buraya niye geldin. Bu adam senin gibi nicelerini yemiştir. Kız bir oda kapısı açıyor: — Bak senin gibilerin kafası, diyor. Şimdi gelir, sana oyunları öğretir. Sonra sorar: — Öğrendin mi? Öğrensen de öğrenmedim dersin, yoksa öldürür, diyor. Seni götürür, gezdirir, öğrendin mi? diye sorar, öğrenmedim, dersin bir tokat vurur.

Arap gelir, beraber giderler. Sarayda kimisi adamlar tavuk, kimisi adamlar ip oluyor. Alelacaip bir şeyler oluyor. Çocuğu tekrar saraya getiriyor. — Öğrendin mi, diyor. Çocuk: — Hayır, diyor. Arap: — Ne manka fa adammışın, diyor. Bir hafta sonra babası geliyor, çağırıyor. Arap geliyor: — Al oğlunu, oğlun çok aptalmış, bir haftada o kadar

İsmet Bey: 8 Kasım 1330 - 3 Şubat 1331, bir sene, üç ay, yedi gün.

İsmail Canbolat Bey: 4 Şubat 1331 - 29 Nisan 1331, iki ay, yirmi bir gün.

Bedri Bey: 30 Nisan 1331 - 7 Temmuz 1333, bir sene, dört ay, altı gün.

Sezai Bey: 8 Temmuz 1333 - 17 Ağustos 1334, bir sene, bir ay, on dokuz gün.

Süleyman Kâni Bey: 18 Ağustos 1334 - 15 Aralık 1334, dört ay, on üç gün.

Yusuf Ziya Bey: 18 Aralık 1335 - 4 Mayıs 1335, dört ay, on altı gün.

Hayrettin Nedim Bey: 2 Mart 1331 - 17 Nisan 1331, bir ay, on sekiz gün.

Salim Paşa: 8 Nisan 1336 - 2 Aralık 1336, yedi ay, yirmi dokuz gün.

Yusuf Razi Bey: 5 Aralık 1336 - 23 Şubat 1337, iki ay, on sekiz gün.

Mehmet Ali Bey: 24 Şubat 1337 - 5 Temmuz 1337, dört ay, dokuz gün.

Celâl Bey: 7 Temmuz 1337 - 4 Mart 1338, yedi ay, yirmi yedi gün.

Ziya Bey: 5 Mart 1338 - 13 Nisan 1339, bir sene, bir ay, sekiz gün.

Haydar Bey: 15 Nisan 1339 - 8 Haziran 1340, bir sene, bir ay, yirmi gün.

Bu zatlardan Sezai, Süleyman Kâni, Yusuf Ziya, Hayrettin Nedim, Mehmet Ali Beyler vekildirler. Haydar Beyden sonra Operatör Emin Bey bir sene altı ay, Muhittin Üstündağ on iki sene, Doktor Lütfi Kırdar kezaalik on iki sene İstanbul Belediye Başkanlığında bulunmuşlardır. (BİRİNCİ KISMIN SONU)

çalışmam boşuna gitti, öğretemedim, diyor.

Yolda oğlan babasına: — Baba, ben bir hamam olurum, sakın anahtarımı kimseye verme, diyor.

Bir hamam oluyor ki dünyada misli yok. Padişaha haber gidiyor ki, padişahım size la-yık. Padişah hamamı geziyor, kurnaları altından fışkır...

Padişah bilmem kaç bin lira veriyor. Çocuğun babası satıyor. Fakat anahtarı yok, diyor, vermiyor. Ertesi sabah gidiyorlar ki, hamamın yerinde yeller esiyor.

Yolda çocuk babasına: — Baba, diyor, ben şimdi bir koç olacağım. Beni saraya götür, yularımı kimseye verme, diyor. Saraya giderken Arap duyuyor. Bunların önüne çıkıyor.

Arap: — Baba, bu koçu nereye götürürsün?

— Saraya götürüyorum, diyor. Ve pazarlık edip koçu fazla paraya satıyor. Yulardan ne olacak, deyip yuları bırakıyor. Yuları Arap eline alınca: — Hah, yakaladım, diyor. Yolda koç yularını Arabın elinden kurtarıyor. Bir güvercin oluyor. Arap bir şahin oluyor, kovalıyor. Sultan da pencerenin önünde gergef işliyormuş. Güvercin gergefin üzerine düşüyor. Bir deste gül oluyor. Arap ta sazende olup sarayın karşısında saz çalıyor. Padişah ta bu saza bayılıyor. Çağırıyor. Arap: — Sultanın elindeki güllü verirseniz gelirim, diyor. Nihayet kıza söylüyorlar. Kız: — Hayır, vermem, diyor. Padişah gelip kızından istiyor. Kız kızıyor, güllü kaldırıp yere atıyor. Gül bir avuç arpa oluyor. Arap, hemen tavuk oluyor, arpaları yiyor. Fakat bir tanesi bir köşede kalıyor. O da bir yılan oluyor. Tavuğu boğuyor. Bir de bakıyor, odanın ortasında bir Arap leşi.

Oğlan silkiniyor ve meydana çıkıyor. Padişaha: — İşte, diyor, istediğiniz oyunu karşınızda oynadım, kızınızı veriniz, diyor. Padişah ta kızını veriyor. Kırk gün kırk gece düğün ediyorlar. Yiyip içiyorlar. Muratlarına eriyorlar. Onlar orada cefada, biz burada safada...

#### NOT :

Bu masalı on yıl önce İzle'de yaşlı bir hanımdan yazdım. Başlıkta masal yerine hikâyeye görülmüyor. Halk genel olarak masallara hikâyeye diyor. Bu masalın bir benzeri Türk Folklor Araştırmaları'nın 46. sayısında (Ali

Cengiz oyunu) adile yayınlandı. Orada leylok motifi yoktur. Padişah maiyetinde bir ev vardır. Ve arap yerine yolda rastlanan derviş, hamam yerine at, baba yerine anne, yular yerine ateş, gül yerine elma, arpa yerine darı, yılan yerine tilki vardır. Ashında ikisi de aynı masalın değişik söylenişidir.

Bu masalın halk şairlerince de karşılıklı konuşma şeklinde yaşatıldığı görülmüyor. Bunlardan birisi on altıncı yüzyıl kızılbaş şairlerinden Pir Sultan Abdal'a maledilen şirdir. Bakınız: (Abdülbaki Gölpınarlı - Pertev Nalî: Boratav, Pir Sultan Abdal, 1943). Fakat bu şiir bu büyük şairin olamaz. Bir kere menba sağlam değildir. Ali İzzet tarafından derlenmiştir. Ali İzzet'in sahte işler peşinde koştuğu, uydurmaları ile araştırmacıları aldattığını biliyoruz. Bakınız: (Yeni bir Karacaoğlan Masalı, Türk Folklor Araştırmaları, sayı 35). Gölpınarlı ve Boratav da bu şiirin Pir Sultan'ın olamayacağını kabul etmektedirler. Bu şiir:

Bülbül olsam varsam gelsem  
Hakkın divanına dursam  
Ben bir yanıl alma olsam  
Dalında bitsem, ne dersin

Diye başlar, diğeri cevap verir:

Sen bir yanıl alma olsan  
Dalında bitmeğe gelsen  
Ben bir gümüş çöven olsam  
Çeksem indirsem ne dersin

Ve böylece darı, keklik, şahin, sulu sepken, deli poyraz, ölü, azrail, cennetlik kul motifleriyle sona erer.

Buna benzer bir şiir de A. Talât Onay'ın (Halk şiirlerinin şekil ve nevi, s. 37, 1928) kitabında görülmüyor.

Adile'm ne kaçarsın  
İnci mercan saçarsın  
Dünya deniz olunca  
Gülüm nereye kaçarsın

Diye erkek başlar, kadın cevap verir:

Ağam derim naçarım  
İnci mercan saçarım  
Dünya deniz olunca  
Bir kuş olup uçarım.

Böylece karşılıklı olarak konuşma şeklinde inci, deniz, kuş, şahin, yer, azrail birbirini kovalar. Nihayet kadın cennete kaçar.

Yurdumuzu her yerinde söylenen ve bir çok varyantları bulunan bu masalın yaygın adı (Ali Cengiz oyunu)dur.

et  
sa  
lo  
k  
li  
a  
ve